

Keba! Bato mabe balingi kokosa bino mikolo oyo – ntina na COVID-19– bomibatela!

COVID-19, malali ya coronavirus, ebandi koboma bato bipai yonso na mokili mobimba (monde entier). Ekomi pandémie. Bato mabe mpe Bayibi na mikili mingi bazali kokotela bato na banzela mabe mpo na kokosa bango. Bato mabe bazali koluka bato oyo bazali “vulnérable” ete bayibela bango mbongo na bango. Bazali koluka ete bakotela bino mpo na koyibela bino mbongo yonso na bino. Bato na mosala na “Action Fraud” (bato babatelaka bato na mboka) bazali koloba ete mikolo oyo, bazali komona ete bayibi bakomi mingi. Moyibi na ndenge yangi (“Fraud”) emati 400% mikolo oyo, kati na sanza oyo ya Mars 2020. .

Polisi mpe bato mosusu baoyo balingi kobatela biso kati na mokili oyo. Bazali kosala makasi ete bapanza nsango ya misala ya bato mabe ete biso yonso toyeba ndenge nini bokoki kokima bango mpe komibatela, mpe ndenge nini tokoki kozala miso polele mpe komibatela biso moko, ete bato mabe bayibela biso mbongo na biso te.

Ba-polisi mpe Baoyo bazali na mosala ya kokanga bayibi (“CPS”) balingi ete koyeba makambo oyo:

Telema mpe kanisa: Botelema mpe bo kanisa malamau na liboso ya kopesa bato mbongo na bino. Kanisa malamau soko moto asengi numero na compte bancaire to mpe ba-detaillies mosusu na bino,. Bobatela ba-detaillies na bino malamau.

Bokeba mpe Botuna: Bomituna “Likambo oyo ezali lokuta to mpe moto oyo azali kokosa ngai?” Soko boyebi malamau te, nde boboya bango. Kobanga te. Soko moto atuni bino makambo, boboya kopesa ba-detaillies na bino. Soko moto malamau atuni bino, nde bakosala nokinoki te, nde bakopesa bino mwa ntango kokanisa. Soko bazali bayebi, nde bakolinga ete opesa ba-detaillies nokinoki.

Komibatela: Soko moto akosi yo mpe azwi ba-detaillies ya bino, nde bobenga Banque na bino noki koyebisa bino. Yebisa bango ete bozali victime ya “SCAM”. Ba-polisi basili koyekola makambo oyo mingi mpe balingi kopesa bino mayele ete bokima bayibi yango. Tosili kotanga mikanda ya polisi mpe tosili kosala liste ya makambo oyo bino bokoki kosala mpo na komibatela.

*Keba mpo ete liste oyo ezali complet te. Bayebi mpe bakosi bazali koluka mayele ndenge yonso mpo na koyibela bino mbongo na bino.

- Ba-teste ya Virus: Soko moto ameki kotekisa ba-teste ya virus, kosomba ba-teste te, mpo ete ba-teste yango ezali kati na NHS kati na mokili oyo. Kosomba te. Bazali kokosa.
- Vaccines/Lisalisi ya virus: Sika oyo vaccine (mangwele) ya virus oyo ezali te. Nkisi ya COVID-19ezali te. Kosomba yango te. Bazali kokosa.
- Ba-produit: Keba mpo na ba-companie ya sika bazali kotekisa biloko mpo na kopekisa COVID-19(lokola savon, désinfectant, cache-poussiere, etc). Bazali kotiya motuya na likolo. Kosomba epai na bango te.
- Kosomba biloko na ndako/kozwa nkisi kati na ndako: Bato mabe Bazali kokotela bato na ndako na bango mpe koloba ete bakoki kosombela bino biloko mpe kolukela bino nkisi na Pharmacie. Bazali kokosa. Kopesa bango mbongo te. Sala contrôle ete ozwa lisungi epai na bato malamau.
- Kopetola ndako: Ntango mosusu bato bakoki koya na ndako koloba ete bayei kopetola ndako ete bozwa virus te. Bazali kokosa. Kofungola porte te. Kokotisa bango na ndako te.

- Kozwa message ya mabe “Phishing emails/texto”: Keba soko bozwi email to mpe message, soko babendi bino kofungola website na bango, to mpe kokota na “link” na bango. Bazali kokosa. Tala malamumu soko message euti wapi. Soko bofungola attachment, nde bakoki koyibela bino mbongo to mpe ba-detaillle ya bino.

Ba-polisi mpe bato na “Action Fraud” bayebi ete bayibi bazali kosalela ba-email oyo mpo na kokosela bango bakambo:

1. Bayibi bazali kosalela email ya “Centre for Disease Control and Prevention (CDC)” mpe World Health Organisation (WHO) mpo na kokosa bato. Bakoki kotindela bino email koloba ete bayebi bisika yonso ya virus mpe bakopesa bino ba-adresse na yango, kasi ezali solb te. Ezali lokuta. Bazali kobenda bino kati na piège. Bazali bayibi.
2. Bakosi mosusu bazali koloba ete bayebi makambo mingi na virus, mpe soko bokoti na website na bango, nde bakotindela bino nsango ya virus mpo na kosunga bino. Ezali lokuta na bango. Bazali kobenda bino kati na piège na bango ete bayibela bino mbongo.
3. Bakosi mosusu bakomeka kobenda bino ete botiya mbongo na bino, ko-investir mbongo ete bozwa intéret malamumu. Oyo ezali lokuta na bango. Bazali kokosa. Kokotisa mbongo na bino kati na compte na bango te.
4. Bakosi mosusu bazali koloba ete bazali bato na HMRC (bato na impôt). Bakoloba ete balingi kozongisela bino mbongo na impôt (“income tax”). Bakosenga ba-detaillle ya banque na bino ete bazongisela bino mbongo. Ezali lokuta na bango. HMRC bakotinda message boye te. Bazali komeka koyibela bino mbongo. Soko bopesa bango ba-detaillle ya banque na bino, nde bakoyiba mbongo yonso na bino.

Soko yo moko, to mpe moninga ya bino asili kokangama na piège na ndenge oyo, nde ebongi ete boyebisa bato na “Action Fraud” na www.actionfraud.police.uk/ to mpe bokoki kobenga bango na telefon na 0300 123 2040.

Mpo na koza conseil (toli) na makambo oyo, to mpe bolingi kozwa information mosusu, bokoki kokota na website oyo: www.citizensadvice.org.uk/consumer/scams/check-if-something-might-be-a-scam/.

Interprète ya Lingala kati na Lisanga na ba-interprète ya biso, asungaki biso kobongola mokanda oyo na Lingala mpo na kosunga bino. Bafutami te, basaleli bino na boboto.

Language: Lingala